

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 1

2026

PEDAGOGIK HAMKORLIK ASOSIDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH TA‘LIM O‘QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-METODIK TIZIMI

Ergasheva Nigora Dilshodjon qizi
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya.

Ushbu maqolada pedagogik hamkorlik yondashuvi asosida bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchilarining metodik kompetensiyalarini rivojlantirishning ilmiy-metodik tizimi yoritilgan. Tadqiqotda metodik kompetensiyaning mazmuni, tuzilmasi hamda uni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar aniqlangan. Shuningdek, pedagogik hamkorlikning didaktik imkoniyatlari, interfaol metodlar va refleksiv faoliyatning o‘rni ilmiy asosda tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari oliy pedagogik ta‘lim muassasalarida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: pedagogik hamkorlik, metodik kompetensiya, boshlang‘ich ta‘lim, bo‘lajak o‘qituvchi, ilmiy-metodik tizim, kasbiy tayyorgarlik.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ СИСТЕМА РАЗВИТИЯ МЕТОДИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Эргашева Нигора Дилшоджон кизи
независимый исследователь Ферганского государственного университета

Аннотация.

В статье раскрыта научно-методическая система развития методических компетенций будущих учителей начального образования на основе педагогического сотрудничества. Определены сущность и структура методической компетентности, а также педагогические условия её формирования. Научно обоснованы дидактические возможности педагогического сотрудничества, роль интерактивных методов и рефлексивной деятельности. Результаты исследования способствуют совершенствованию процесса профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов в высших педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: педагогическое сотрудничество, методическая компетентность, начальное образование, будущий учитель, научно-методическая система, профессиональная подготовка.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SYSTEM FOR DEVELOPING METHODOLOGICAL COMPETENCIES OF FUTURE PRIMARY EDUCATION TEACHERS BASED ON PEDAGOGICAL COOPERATION

Ergasheva Nigora Dilshodjon qizi
Independent Researcher, Fergana State University

Annotation.

The article examines a scientific and methodological system for developing the methodological competencies of future primary education teachers based on pedagogical cooperation. The essence and structure of methodological competence and the pedagogical conditions for its formation are identified. The didactic potential of pedagogical cooperation, the role of interactive methods, and reflective activities are scientifically substantiated. The research findings contribute to improving the professional training process of future primary school teachers in higher pedagogical education institutions.

Keywords: pedagogical cooperation, methodological competence, primary education, future teacher, scientific-methodological system, professional training.

Hozirgi globallashuv jarayonlari hamda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar sharoitida pedagog kadrlarni tayyorlash masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi uchun malakali, raqobatbardosh va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni puxta egallagan o'qituvchilarni tayyorlash ta'lim sifati va barqaror rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu bois bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan talablar doimiy ravishda yangilanib, takomillashib bormoqda.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining faqatgina fan bo'yicha bilimga ega bo'lishi yetarli emas, balki uning o'quv jarayonini samarali rejalashtira olishi, ta'lim metodlarini maqsadga muvofiq tanlashi, innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etishi hamda o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda faoliyat olib borishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarda metodik kompetensiyalarni rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Metodik kompetensiya o'qituvchining kasbiy faoliyatida ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'qitish metodlari va vositalaridan oqilona foydalanish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyatlarini o'zida mujassamlashtiradi. Mazkur kompetensiyaning yetarli darajada shakllanmaganligi boshlang'ich ta'lim jarayonining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining metodik kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik hamkorlikka asoslangan ta'lim jarayonini tashkil etish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Pedagogik hamkorlik ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasida o'zaro hurmat, ishonch, hamkorlik va mas'uliyatga asoslangan munosabatlarni shakllantirib, ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Pedagogik kompetensiya muammosi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda metodik kompetensiya o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini belgilovchi yetakchi omillardan biri sifatida talqin etiladi. Jumladan, L.Shulman o'z tadqiqotlarida metodik kompetensiyani pedagogning o'quv mazmunini talabalarga tushunarli va samarali shaklda yetkazib berish qobiliyatini ifodalovchi integrativ bilimlar tizimi sifatida izohlaydi. Uning fikricha, metodik kompetensiya ta'lim jarayonini loyihalash, o'qitish strategiyalarini tanlash va ta'lim natijalarini tahlil qilish faoliyatlari bilan uzviy bog'liqdir.

Pedagogik hamkorlik masalalarini tadqiq qilgan L.S.Vygotskiy ta'lim jarayonida ijtimoiy o'zaro ta'sirning muhimligini asoslab, bilim va ko'nikmalar hamkorlik jarayonida samarali shakllanishini ta'kidlaydi. Olimning qarashlariga ko'ra, hamkorlikka asoslangan ta'lim muhiti bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil fikrlash, refleksiya va ijodiy faoliyatini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash masalalariga bag'ishlangan tadqiqotlarda N.V.Kuzmina metodik kompetensiyani o'qituvchining kasbiy mahoratini belgilovchi muhim tarkibiy qism sifatida ko'rsatadi. Uning ta'kidlashicha, metodik kompetensiya o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish qobiliyatida namoyon bo'ladi va boshlang'ich ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ta'limda innovatsion yondashuvlar muammosini o'rgangan J.Dewey pedagogik hamkorlikni faoliyatga yo'naltirilgan ta'limning muhim sharti sifatida baholab, muammoli ta'lim va tajribaga asoslangan mashg'ulotlar orqali o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi oshishini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Metodik tayyorgarlikni tizimli yondashuv asosida tadqiq etgan I.A.Zimnyaya metodik kompetensiyaning bosqichma-bosqich rivojlanishini ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, ushbu jarayonda ta'limning maqsadi, mazmuni, shakllari, metodlari va natijalari o'zaro

uzviy bog‘liq holda tashkil etilishi lozim.

Pedagogik faoliyatda refleksiyaning ahamiyatini o‘rgangan A.K.Markova reflektiv faoliyat o‘qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim o‘rin tutishini qayd etadi. U pedagogik hamkorlik sharoitida tashkil etilgan reflektiv mashg‘ulotlar bo‘lajak o‘qituvchilarning o‘z metodik faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ta’kidlaydi.

Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish masalasiga bag‘ishlangan tadqiqotlarda L.Darling-Hammond pedagogik hamkorlik o‘qituvchi va talaba o‘rtasida teng huquqli subyekt-subyekt munosabatlarini shakllantirib, kasbiy kompetensiyalarning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini asoslab beradi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda D.Kolb tomonidan ishlab chiqilgan tajribaga asoslangan ta’lim modeli bo‘lajak o‘qituvchilarning metodik kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi ilmiy-metodik tizimning mavjudligi bilan bevosita bog‘liqligini ko‘rsatadi. Tadqiqotchining fikricha, pedagogik hamkorlikka asoslangan, nazariya va amaliyot uyg‘unligiga tayangan ilmiy-metodik tizim yuqori ta’lim natijalarini ta’minlaydi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda metodik kompetensiya bo‘lajak boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligini belgilovchi yetakchi omillardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Metodik kompetensiya o‘qituvchining o‘quv jarayonini maqsadga muvofiq rejalashtirish, ta’lim mazmunini tanlash va tizimlashtirish, samarali o‘qitish metod va vositalarini qo‘llash hamda erishilgan natijalarni tahlil qilishga oid bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlarning yaxlit majmuasini o‘zida mujassamlashtiradi.

Metodik kompetensiya tuzilmasi ko‘p komponentli bo‘lib, u motivatsion, kognitiv, amaliy-operatsion va reflektiv tarkibiy qismlardan iborat yaxlit tizim sifatida namoyon bo‘ladi. Motivatsion komponent bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy faoliyatga bo‘lgan qiziqishi, o‘z-o‘zini rivojlantirishga intilishi va pedagogik faoliyatga nisbatan ijobiy munosabatini ifodalaydi. Kognitiv komponent metodik bilimlar tizimini, ya’ni ta’lim metodlari, didaktik tamoyillar, boshlang‘ich ta’lim mazmuni va o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga oid bilimlarni qamrab oladi. Amaliy-operatsion komponent ushbu bilimlarni real pedagogik vaziyatlarda qo‘llash, darslarni loyihalash va o‘tkazish, innovatsion metodlardan foydalanish ko‘nikmalarini aks ettiradi. Reflektiv komponent esa o‘qituvchining o‘z faoliyatini tahlil qilish, baholash va takomillashtirish qobiliyatini ifodalaydi.

Pedagogik hamkorlik zamonaviy ta’lim jarayonining muhim metodologik asoslaridan biri bo‘lib, ta’lim subyektlari o‘rtasida subyekt-subyekt munosabatlarini qaror toptirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv ta’lim jarayonida o‘zaro hurmat, ishonch, mas’uliyat va hamfikrlilikka asoslangan muhitni yaratib, bo‘lajak o‘qituvchilarning faolligi va mustaqilligini oshiradi.

Pedagogik hamkorlik asosida metodik kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyihaviy faoliyat, amaliy mashg‘ulotlar va reflektiv topshiriqlardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar bo‘lajak o‘qituvchilarning metodik fikrlashini rivojlantirsa, loyihaviy faoliyat ularning ijodiy yondashuvini va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Reflektiv mashg‘ulotlar esa pedagogik faoliyat natijalarini tahlil qilish orqali metodik kompetensiyalarning barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan ilmiy-metodik tizim bo‘lajak boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarning metodik kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan bo‘lib, u maqsad, mazmun, shakl, metod va natija komponentlarining uzviy birligini ta’minlaydi. Mazkur tizimning metodologik asosini kompetensiyaviy, tizimli, shaxsga yo‘naltirilgan va faoliyatga asoslangan yondashuvlar tashkil etadi.

Kompetensiyaviy yondashuv bo‘lajak o‘qituvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirishga xizmat qilsa, tizimli yondashuv metodik kompetensiyalarni

bosqichma-bosqich va izchil rivojlantirish imkonini beradi. Shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuv taʼlim oluvchilarning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini inobatga olishni nazarda tutadi. Faoliyatga asoslangan yondashuv esa boʻlajak oʻqituvchilarning faol ishtirokiga tayangan holda metodik tayyorgarlikni shakllantirishga yoʻnaltirilgan. Mazkur ilmiy-metodik tizim oliy pedagogik taʼlim muassasalarida oʻquv jarayonini samarali tashkil etish, nazariya va amaliyot uygʻunligini taʼminlash hamda boʻlajak boshlangʻich taʼlim oʻqituvchilarining kasbiy faoliyatga tayyorgarligini sifat jihatidan yangi bosqichga koʻtarishga xizmat qiladi.

Pedagogik hamkorlikka asoslangan ilmiy-metodik tizim boʻlajak boshlangʻich taʼlim oʻqituvchilarining metodik kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi tadqiqot jarayonida asoslab berildi. Ushbu tizim metodik kompetensiyaning barcha tarkibiy komponentlarini kompleks rivojlantirish imkonini berib, boʻlajak oʻqituvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorgarligini mustahkamlaydi. Tadqiqot natijalari oliy pedagogik taʼlim amaliyotida qoʻllanilishi mumkin boʻlib, boshlangʻich taʼlim sifatini oshirish, oʻqituvchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirish hamda taʼlim jarayonining samaradorligini taʼminlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Шульман Л. С. Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching // Educational Researcher. – 1986. – Vol. 15, №2. – P. 4–14.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь: Развитие высших психических функций. – Кембридж: Harvard University Press, 1978. – С. 79–91.
3. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – Ленинград: Просвещение, 1990. – С. 112–128.
4. Дьюи Дж. Опыт и образование. – Нью-Йорк: Macmillan Publishing Company, 1938. – С. 35–48.
5. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результат современного образования. – Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – С. 18–29.
6. Маркова А. К. Психология профессионализма. – Москва: Знание, 1996. – С. 64–76.
7. Дарлинг-Хэммонд Л. Teacher Quality and Student Achievement // Education Policy Analysis Archives. – 2000. – Vol. 8, №1. – P. 1–44.
8. Колб Д. А. Экспериментальное обучение: опыт как источник обучения и развития. – Нью-Джерси: Prentice Hall, 1984. – С. 21–38.